

quellum utrosque referente in l. boves, §. hoc sermone, limitat. 21. n. 4. & 5. planius, & verius est, quod in universum diximus, delegatum ad executionem jurisdictionem habere, donec fuerit executus mandatum, idque indifferenter, & in omni causa accipendum est ex superioris adductis.

33 Septimò insertur, Judicem delegatum à Principe ad exactionem alicuius quantitatis sibi debite ab aliquo reo, & ejus fidejussionibus, interim donec quantitas non est exacta, non esse function officio suo, sed ejus jurisdictionem durare, & quod consequens est, si sententiam aliquam tulerit in processu executivo, postquam producantur nova instrumenta, ratione quorum locum habeat petitio restitutio in Fisci favorem, poterit concedere illam adversus suam sententiam definitivam processus executivi. Quod ita ex facto non semel judicavi, judicaremque quiesce fatus offeret, alisque judicandum suaderem, quoniam existimo hanc sententiam verissimam, & firmissimo fundamento innixa; contraria autem prorsus falsam, & contra jura aperta, efficacissimamque rationem, cui satis fieri congrue non potest. Quare quidquid Gutierrez ubi supra, num. 41. reprehendit Advocatum, qui testabatur sapienti se vidisse concedi à delegato restitutio adversus suam definitivam, dixerit suam illam sententiam vere esse, & tenendum in judicando, & consulendo; tametsi enim propter videbam ex meis illis sententiis alias revocatas à Judicibus superioribus in gradu appellationis, non recedo tamen mea sententia, donec videam everga fundamenta, quibus nitor. Quippe cum sciam, etiam posse forsitan unius, & deterioris, sententiam, & multos, & maiores aliqua in parte superare, l. 1. & sed neque, C. de veter. jure. emul. sciam etiam non esse idem quem deteriorem, quod in inferior sit, neque maiorem scientiam, quod superior, imo vero sepe sapientias cum sapiente, Ecclesiastes 10. Stultus positus in dignitate sublimi. Est quoque qui stultus appetet, postquam elevatus est in sublime, Proverbior. 30. n. 32. Nam exaltatio stulti ignorancia, Proverbior. 3. n. 35. Atque videbam idem nonnunquam (utinam non sepe) bene latas sententias in peius reformari, neque enim usque melius pronunciantur, quod novissimas sententiam laturas est, ut testatur Ulpianus in l. ff. de appellat. Nedicam cum celebri Rota Advocate Capitolo, cuius dictum retulit Glossa regularum Cancellerie Innocentii VIII. in processu non longe a fine, & ejus, ut notaru digni, meninnt Joannes de Neviziano in sylo a nuptiali, lib. 5. n. 2. Cortasius de communi opinione lib. 2. t. 9. cas. 10. n. 58. Josephi Ludovicus decisi Luccensis, 3. num. 48. videlicet. Rota aliquid rotar. Igitur qui utriusque sententia fundamenta attente, & imperturbato animo inter se contulerit, matureque penitaverit, poterit inter utramque judicare.

34 Octavo tandem insertur, veram esse proculdabio resolutionem, quam funis amplexi, & distinctionem, quam adhibuimus ad conciliandas duas illas extremas sententias, primam, & secundam, quas retulimus; eam vero, qua utitur tertia à nobis relata sententia insufficientem esse, & fundamento carere, nisi ad limites nostra distinctionis reducatur. Planè tertia illa sententia, & alia quædam limitationes, & distinctiones, quarum meminiimus num. 31. & 32. introducta sunt ad conciliandas leges, quæ in hoc articulo videntur invicem contraria: quæ tamen neque secum repugnant, neque ea conciliatione indigent, ut mox apparebit.

35 Non omitto multos Doctores tractasse de ea questione, an possit delegatus cognoscere de nullitate sua sententiae, & resolutionem ejus ex aliis principiis deduxisse. De qua consuli possunt Cumani in l. Divo Pio, in principio, n. 3. ff. de re judicata, Ripa in l. quod justit. ex n. 62, ff. eodem, Paulus in l. adversus, num. 3. C. si adversus rem judicatam, Philippus Franchus in cap. dilecto, ultimo, ex num. 64. de appellacionibus, Socrinus conf. 83. volum. 4. Magonius decisione, Florentina 90. num. 10. & sequentibus, Maranta in praxi, 4. pari, distinct. 5. ex num. 21. Vantius de nullitatibus, titulus coram quo nullitas, ex num. 14. Bovadilla lib. 2. politica, cap. 21. num. 214. Azevedus in l. 2. num. 6. & 7. t. 17. lib. 4. recopilation, præter eos, quos hac disputatione sparsim retulimus.

36 Ad fundamenta igitur priam sententia quatenus pugnat cum nostra respondendum est, ad primum defumptum ex l. ut proponit, la prima, C. quomodo, & quando Jux, dicendum est primo, in eo texto revocatam esse delegationem, atque ex eo factum esse, ut delegatus non

potuerit iterum judicare, juxta l. iudicium solvit, ff. de judicis, aliter responderet Imperator, si delegatio revocata non esset, ut diximus hac eadem disputatione num. 24.

Secundò dicendum est, textum loqui de delegato inferioris à Principe, cuius jurisdictione regulariter finitur prolatra sententia definitiva, & officio finito, neque restituere, neque de nullitate sua sententia cognoscere potest, ut diximus supra num. 20. longe aliter res habet in delegato à Principe, cuius jurisdictione nobilior, & firmior est, duratur adhuc post prolatam definitivam, ut diximus num. 26. & sequentibus, & planè docet Bartolus in l. terminato, 3. n. 8. C. de fruct. & lit. expens. Ita explicat illum textum Decius in dicto cap. in litteris, num. 18. de officio delegati, & Silvester Aldobrandinus ibi in additione, verbo, denso; tametsi enim prolatam sententia ceteris officiis Judicis mercenariis, juxta textum in l. Judex posteaquam, 55. ff. de re judicata, durat officium nobile, quo expeditur executio sententiae, & in integrum restitutio, ut diximus supra num. 5. & 28.

Ad secundum defumptum ex l. minor autem, §. idem Imperator, cum versic. sequenti, ff. de minoribus, & ex concordanti textu in leg. adversus, Cod. si adversus rem judicatam, cum l. 1. C. ubi, & apud quem sit respondetur in primis in dicto. 1. C. ubi, & apud quem, non agi de sententia delegati à Principe, sed de sententia Procuratoris Caesaris, adversus quam non Praeses Provincia, à quo ibi restitutio peccata erat restituere potest, juxta eam legem, sed solus Princeps. Procurator autem Caesaris erat Magistratus superior ordinarius, à quo acta, vel gesta sic comprobabantur, ac si Cæsare gesta essent. Is Magistratus creditur institutus ab Augusto, qui testante Dione Cassio Historia Romana lib. 53. in principio, anno ab Urbe condita 726. instituit, ut administrationi Aerarii quotannis binis Praetoriis viri praeficerentur, & inferius paulo antea medium ejusdem libri: Imperator etiam Procuratores (sic enim ii continentur, qui publicos redditus colligunt, certaque imperias faciunt) in omnes suas, ac populi Provincias ex Equitibus aliis, alios ex liberis mittit, refert item constitutis illis salarium. Quodque notaru dignum est, fuisse Augustum primum inventorem, & authorem salariorum, quæ gerentibus publica officia designantur, cum antiquis, qui aliquod à Republica munus suscepserint omnia suis impediis agere confuevissent; quemadmodum Senatus Romanus post captam a Fabio Terracinam stipendiis de publico solvi militibus decrevit, cum ante id tempus de suo quisque functus eo munere esset, Autore Livio decade prima, lib. 4. sub finem. Deinde à succedentibus Principibus aucta paulatim est ejus Magistratus jurisdictione dignitas, & authoritas, ut colligi potest ex stipulo Digestorum, de officio Procuratoris Caesaris, & Ubesembrio in parciula, eodem titulo. Certè Cornelius Tacitus lib. duodecimo annalium, testatur hunc Magistrorum sub Claudio vires sumptissime: Eodem anno (inquit) sapientia audita vox Principis parem vim rerum habendam à Procuratoribus suis iudicatarum, ac si ipse statuisset, ac ne fortius prolapsus videtur, Senatus consulto quoque cautele plenius, ac uberior, quam antea. Idem paulo alter reperit Suetonius Tranquillus in Claudio, cap. duodecimo. Sub recentioribus vero Caesaribus mutatum est nomen Procuratoris Caesaris in nomen Comitis rerum privatistarum, & factarum largitionum, ut constat ex titulis libri primi Codicis, & iis, que scribit Cassiodorus lib. 6. variarum, cap. 7. 8. & 9. De initio, & progressu istius Magistratus, videbis si placet, quæ scribit in suo Lexico Joannes Calvinus, verbo Procurator Caesaris, & in libello de Magistris Romanis, eodem verbo, diximus aliquaj disputatione secunda, quæ sepe sequitur, sectione nona, num. 701. Nobis sati sit nota, dignitatem Procuratoris Caesaris, non fuisse inferiorem dignitate Praefidis, ut adversus illius sententiam apud hunc posset peti restitutio. Atque item istum Procuratorem non fuisse delegatum Princeps, sed ordinarium Judicem, circa materias fiscales, & patrimoniales, quo sit, ut textus in dicto l. 1. Cod. ubi, & apud quem, nihil adversus nostram sententiam faciat.

Ad textum vero in dicto l. minor autem, §. Imperator, cum 39, verbo, sequenti, & in dicto l. adversus, Cod. si adversus rem judicatam, quibus dicitur adversus sententiam delegati à Principe, scilicet Princeps restituere posse, responderet, dictio, solus, excludere omnes alios Judices ordinarios, qui non possunt restituere adversus sententiam delegati à Principe; idque ob duas rationes. Prima, quoniam

niam minor Judex non restituit adversus sententiam majoris, l. minor autem, 18. in principio, ff. de minoribus, ubi notant Doctores: delegatus autem in sua causa major est quolibet ordinario, cap. significasti, cap. sane quia, cap. pastoralis, §. quia vero, de officio delegati, quibus locis notant Doctores: & in rubrica de officio delegati, ubi Joannes Andreas num. 3. Anchatanus, Felymus ante numerum primum, & Cardinalis Zabarella: item in rubrica, ff. de officio ejus, cui mandat est jurisdictione. ubi Paulus Caetrensis, Alexander num. 4. & 5. Iaso in principio, & num. 1. Decius ex n. 2. disputat latè Alciatus, tametsi ab omnibus discedat ex n. 30. idem Decius in d. in cap. in litteris, num. 16. Menochius conf. 31. n. 9. lib. 1. Bovadilla lib. 2. politica, cap. 21. num. 59. qua ratione ad hoc probandum usus est Bartholomaeus Socinus conf. 83. n. 5. 6. & 7. volum. 4. Secunda, quoniam semel per Principem delegata causa, tacite videtur ad ipsum advocata, cap. studiisti, de officio delegati, cap. caterum; 3. & ibi Doctores, cap. pastoralis, 14. cap. caus contingat, 24. de script. Quod fit, ut mandato etiam finito non possit ordinarius amplius in eam manus mittere, aut de ea cognoscere, cap. licet, de officio legat. cap. ut nostrum, 56. de appellacionib. Rota decisi. 48. in fin. de res. in antiquis, & decisi. 1. de election. in novis, Baldus in l. se ut proponit, 4. in 1. lectur. n. 12. C. quomodo, & quando Jux, Decius conf. 137. num. 4. Alciatus conf. 48. bac in attentatorum, n. 9. lib. 6. Menochius de arbitriis, lib. 1. q. 67. n. 46. Avendanus de exq. mand. 1. par. cap. 19. num. 3. ver. tacita ergo, Gutierrez lib. 3. præficiarum, q. 23. n. 5. & qu. 24. num. 13. Bovadilla lib. 2. politica cap. 21. n. 34. 59. & 60. ubi refert multis, Scaccia de sententia, & re judicata, cap. 1. gloss. 4. q. 6. num. 24. Aymon Cravetta conf. 21. n. 1. inter confilia feudalia diversorum. Dictio vero illa, solus, non excludit Judicem ipsum delegatum, qui vice, & nomine Princeps restituit, ac per consequens ipse Princeps restituere videtur; ut enim recte animadverit Baldus in d. c. studiisti, num. 5. delegati vice Princeps funguntur, & possunt idem quod ipse Princeps; quia vices suas gerunt, ut dicitur in d. cap. sane quia; Princeps autem, qui per alium facit, detur facere per se ipsum, cap. 12. q. 12. de probandis in sexto, notat Gloss. d. in l. ultima, verb. restitutio, & in d. l. in causa, §. ultima, verb. pro jurisdictione, in fine, ff. de minoribus, & Paulus Caetrensis in l. ultima, C. ubi per eum textum notat, ea, quæ facit Jux delegatus, censi facta esse à delegante. Confirmatur ex textu in leg. item eorum, 6. §. si decurionis ff. quod cuiusque universit. nomin. ubi si decuriones dederunt aliqui potestem eligendi, qui eligitur vi iusti potestatis, videtur electus ab ordine decurionum, & non ab eo, qui ex commissione decurionum elegit, ubi Baldus notat, & Bartolus in l. unum ex familiis, §. si de falciida, num. 1. ff. de legat. 2. Decius conf. 44. n. 8. Et quod magis est solutio ista plane descendit ex textu in d. l. ultima, C. ubi, & apud quem, ubi Justinianus satisfaciens tacite objectioni, quæ resultabat adversus generali decisionem illius legis concedit faculatem delegatis à Principe restituendi adversus suas sententias, ex conclusione d. l. adversus, quod adversus sententias delegati à Principe, solus Princeps restituit, subjunxit: Sanicus non solum apud Judices pro tribunali huicmodi causa cognitionem proponi, sed etiam apud eos Judices, quos Augustalis dederit majestas, aut nostra Reipublice administratores, vel in hac Regia Urbe, vel in Provinciis, ut videatur (attende & nota) ipse, qui Judicem definaverit, ut pote pro tribunali cognoscens, in integrum dare restitutio. Eamdem doctrinam confirmat dicta Glossa ibi, in verb. restitutio ex textu in l. & si Prator ff. de officio, ejus, cui mandat est jurisdictione. Neque vero novum est in iure, ut ea quæ sunt a mandatario, censeantur à mandante fieri, in id regulare est, l. unum ex familiis, in principio, & 8. 1. ff. de legat. 2. & ibi Doctores, Felymus in cap. cum R. canonicus, num. 3. de officio delegati. Cardinalis Tusca liter. A. concl. 154.

40 Quid vero illa verba, solus Princeps, in d. leg. adversus, non excludant delegatum, sed solus Magistratus ordinarios, probat plane ipsius legis contextus. Adversus sententiam (ait) ejus, qui rite vice Princepis judicavit, in integrum restitutio: auxilium apud Pratorem, seu Pratorem Provincia clarissimum virum flagitare nequaquam poteris, nam adversus ejus sententiam, qui vice Princepis cognovit, solus Princeps restituit. Restitutio igitur ista perita non est coram Delegato, sed coram Pratore, aut Pratide Provinciae, Judicibus ordinariis qui eam concedere non poterant ob rationes numero praecedenti allatas. Perita est autem ista restitutio eo tempore, quo commissio de-

Carleval. de Judiciis, Tom. I.

legati, ejusque mandatum finitum erat. Sed quo argumento? quoniam id indicant illa verba, qui tunc vice Princepis judicavit: nam adverbium, tunc, non adjungitur verbo preteriti, nisi ad significandam rem multam autem preteritam; notat Bartolus in l. tutoribus, n. 1. ff. de testament. tutel. Cum igitur casus illius textus presupponat, finito delegati mandato restitutioem peti, & definiat quætionem, ubi & apud quem sit petenda restitutio adversus sententiam delegati ejus delegatione finita, mirum non est, textum dicere à solo Princeps posse concedi, siquidem eo casu non à delegato, quia commissio ejus finita erat, ac per consequens ejus jurisdictione cessaverat, neque ab ordinario, quia minori concedi potest. Reliquum est igitur, ut solus Princeps possit eam indulgere. Alter responderet Imperatores, si restitutio patita effeta coram delegato ipso, qui judicaverat jurisdictione ejus durante. Ita fit, ut non sit necessarium recurrere ad solutionem Glossæ in d. l. adversus, verb. solus, quæ credidit legem illam corrigit, à l. ultima, C. ubi, & apud quem, que disertis verbis sine ulla limitatione concessit facultatem restituendi Judicibus à Principe delegatis.

Fundamenta autem secunda sententie non faciunt contra nostram resolutionem: nam licet verum sit Judices delegatos à Principe facultatem habere restituendi adversus suas sententias, sicut & ordinarios, quod attinet ad naturam sua jurisdictionis, id tamen intelligendum est, datis terminis habilibus, quemadmodum intelligitur in quavis dispositione, & conclusione juris, leg. qui testamento, in princ. ff. de testament. l. dandum, Cod. de contrah. empt. cap. 1. de etat. & qualit. & ordin. præficiend. Itaque dum durat jurisdictione delegati à Principe, potest concedere restitutioem adversus suas sententias juxta textum in d. l. ultim. C. ubi & apud quem, & in cap. causa, de in integr. restit. Finita vero jurisdictione exipit hec facultas, quod in Judicibus quoque ordinariis locum habet, ut considerabamus supra num. 15.

SUMMA DISPUTATIONIS OCTAVÆ.

- IN Regno Castelle quis sit usus concedendi promissa, & quid eo nomine significetur.
- Administratores patrimonii fiscalis cum vendunt, vel locant res fiscales sub hasta, & Decuriones in venditione, vel locatione rerum ad civitates pertinentium, & heredes cum vendunt res hereditarias ad satisfactendos creditores, possunt promissa concedere.
- In quo consistat difficultas presentis disputationis.
- Prima sententia affirmativa. In re propria quilibet est moderator, & arbiter. Factum judicis censetur factum partis.
- Secunda sententia negativa. Solum potest concedere promissa, qui habet administracionem generalem cum libera. Administratores publici possunt transfigere. Differe administratio publica cum mandato cum libera, concessa à lege, vel concessa ab homine. Juxta executor circa bona, que vendit ex causa judicari, non habet administracionem generalem cum libera.
- Promissorum concessio continet gravamen debitoris, spectato futuro eventu, ramets de presenti videotur favorabilis. Potes in re aliena tota pendet ex Domini mandato. Mandari fines diligenter sunt custodiendi. Negotiatio, qua exponitur res discrimini lucris, auctiuitate, soli Domino rei reservatur. Negotiorum gemitus tenetur de domino, & non consequitur lucrum.
- Ratio discriminis inter Administratores publicos, & Judices vendentes pignora.
- Factum Judicis censetur factum partis, cum rite, & recte procedit, non cum abutitur sua potestate. Factum Judicis equiparatur facto partis in venditione judiciali quoad evictionem, non quoad alia.